

**ВАСИЛЬ
ОЛЕКСАНДРОВИЧ
СУХОМЛИНСЬКИЙ**

Народився Василь Сухомлинський у селі Василівка Кіровоградського району в незаможній сім'ї. Батько працював столярем і теслярем, майстрував колеса і музичні інструменти. Мама, Оксана Юдівна, працювала у колгоспі, а зимовими вечорами сиділа над своїм шитвом і розказувала дітям казки. У цій родині, крім Василя, було ще троє дітей – Іван, Сергій і Меланія. Розповідають, батьки ніколи не карали дітей. Може, тому усі вони вибрали професію педагога.

Після закінчення школи селянської молоді поступив в Кременчуцький медичний технікум. У 1939 році з відмінністю закінчив Полтавський педагогічний інститут. Працював учителем української мови і літератури в сільських школах Онуфрієвського району Кіровоградської області.

Учасник Великої Вітчизняної війни. У липні 1941 року покликаний в Червону Армію. У званні молодшого політрука воював на Західному і Калинінському фронтах, брав участь в Смоленській битві і битві під Москвою. У січні 1942 року був важко поранений осколком снаряда під саме серце. Дивом вижив і після виписки з уральського госпіталю з 1942 по 1944 роки працював директором школи селища Ува Удмуртською АССР. Повернувшись на батьківщину, дізнався, що його дружина, що брала участь в партизанському підпіллі, з малолітнім сином були замучені фашистськими окупантами.

З 1944 року - завідувач Онуфрієвським районним відділом народної освіти. З 1948 року до останнього дня свого життя працював директором середньої школи селища Павлиш Онуфрієвського району Кіровоградської області України. У 1955 році захистив кандидатську дисертацію на тему: "Директор школи - організатор учбово-виховного процесу".

Василь Олександрович Сухомлинський створив оригінальну педагогічну систему, що ґрунтується на принципах гуманізму, на визнанні особи дитини вищою цінністю, на яку мають бути орієнтовані процеси виховання і освіти.

Він будував процес навчання як радісну працю; велику увагу він приділяв формуванню світогляду учнів.

Ідеї В.О.
Сухомлинського
втілені в практиці
багатьох шкіл. Були
створені Міжнародна
асоціація В. О.
Сухомлинського і
Міжнародне
об'єднання
дослідників
Сухомлинського,
педагогічний музей
Сухомлинського в
Павлишській школі
(1975).

Сухомлинський -
автор близько 30
книг і понад 500
статей,
присвячених
вихованню і
навчанню молоді.
Книга його життя -
"Серце віддаю
дітям" (Державній
премії УРСР -
1974, посмертно).
Його життя -
виховання дітей,
особи.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

1. Не можна ледарювати, коли всі працюють; ганебно байдикувати, розважатися, коли - ти добре знаєш про це - старші покоління працюють і не можуть дозволити собі відпочинку.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

2. Не можна сміятися над старістю і старими людьми - це величезне блюзнірство; про старість треба говорити тільки з повагою; у світі є три речі, з яких ніколи не можна сміятися, - патріотизм, справжня любов до жінки і старість.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

3. Не можна заходити в суперечку з шанованими і дорослими людьми, особливо із стариками; не гідно людської мудрості й розсудливості поспішно висловлювати сумнів щодо істинності того, що радять старші; якщо в тебе просяться на язик якісь сумніви, придерж їх у голові, подумай, розміркуй, а потім спитай у старшого ще раз - спитай так, щоб не образити.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

4. Не можна виявляти незадоволення тим, що в тебе немає якоїсь речі... У товариша твого є, а про тебе батьки не подбали: від своїх батьків ти не маєш права вимагати нічого.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

5. Не можна допускати, щоб мати давала тобі те, чого вона не бере собі, - кращий шматочок на столі, смачнішу цукерку, кращий одяг. Умій відмовитися від подарунка, якщо ти знаєш, що в цій речі мати відмовила собі; думка про право на якусь свою винятковість - це отрута твоєї душі; велике щастя відчувати нетерпимість до цієї отрути.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

6. Не можна робити того, що осуджують старші, - ні на очах у них, ні десь на стороні; кожний свій вчинок розглядай з погляду старших: що подумають вони; особливо неприпустимі настирливість, намагання без потреби нагадувати про себе, виставляти напоказ свої домагання: мати і батько ніколи не забувають про тебе; якщо ти не на очах у них, вони думають про тебе більше, ніж тоді, коли ти крутишся поруч; пам'ятай, що в матері і батька є свій духовний світ, вони іноді хочуть залишитися наодинці з собою.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

7. Не можна залишати старшу рідну людину самотньою, особливо матір, якщо в неї немає нікого, крім тебе; в радісні свята ніколи не залишай її саму; ти сам - твоє слово, твоя усмішка, твоя присутність - єдина її радість; чим ближчий кінець людського життя, тим гостріше переживає людина горе своєї самотності; залишати самотнім дідуся, старого батька, навіть і тоді, коли ти сам уже став старим, - нелюдяне, дико; пам'ятай, що в житті людини настає такий період, коли ніякої іншої радості, крім радості людського спілкування, в неї вже не може бути.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять Не можна

8. Не можна збиратися в дорогу, не спитавши дозволу і поради в старших, особливо в діда, не попрощавшись з ними, не дочекавшись від них побажання щасливої дороги і не побажавши їм щасливо залишатися.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

9. Не можна сідати до столу, не запросивши старшого; тільки моральний, невіглас уподібнюється тварині, що вгамовує свою жадобу сама і боїться, щоб її родич, присутній при цьому, не урвав шматка собі; людська трапеза - це не вгамовування голоду, не фізіологічний акт у ланцюгу обміну речовин; люди придумали стіл не тільки для того, щоб ставити під нього ноги, а на стіл спиратися; за столом відбувається цікаве духовне спілкування людей; якщо ти запросив старшого розділити з тобою трапезу, ти зробив йому велику приємність.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Десять *Не можна*

10. Не можна сидіти, коли поруч стоїть доросла, особливо літня людина, тим більше жінка; не чекай, поки з тобою привітається старший, ти повинен першим привітати його, зустрівшись, а прощаючись, побажати доброго здоров'я; у цих правилах етикету закладено глибоку внутрішню суть - повагу до людської гідності; не вмючи поважати її, ти уподібнюєшся невігласу, який плює у прекрасні хвилі моря; море величезне у своїй величі і красі, і цим ти його не зневажиш, не принизиш, а тільки зганьбиш себе.

Професію учителя В.
О.Сухомлинський
називає
людинознавством,
підкреслюючи цим,
що педагог повинен
постійно проникати
в складний духовний
світ учня,
відкривати в нім
щось нове,
захоплюватися цим
новим, бачити
людину в процесі
його становлення.

Ідеї свободи у поглядах В.О. Сухомлинського

В. О.Сухомлинський розвиває ідею виховання в дусі свободи як створення педагогічних умов для саморозвитку, самоуправління особистості, її самореалізації; для нього свобода – це творення свого життя, усвідомлений вибір свого життєвого шляху.

32 роки Василь Сухомлинський вів педагогічний щоденник, у якому записував свої спостереження за поведінкою учнів. А потім ці розповіді виливалися на папір і ставали книгами. Для молодших школярів він написав майже 1500 художніх мініатюр-казок, оповідань, легенд, притч, новел.

Василь Сухомлинський
ВЕСНЯНИЙ ВІТЕР

Клен цілу зиму спав. Крізь сон він чув завивання хуртовини і тривожний крик чорного ворона. Холодний вітер гойдав його віти, нагнав їх. Та ось одного сонячного ранку відчув Клен, ніби до нього доторкнулося щось тепле й лагідне. Прокинувся Клен. А то до нього прилинув теплий весняний Вітер.

— Годі спати, — зашепотів Вітер. — Прокидайся, весна наближається.

— Де ж вона — весна? — запитав Клен.

— Ластівки на крилах несуть, — каже теплий Вітер. — Я прилетів з далекого краю, від теплого моря. Весна йде полями — завітчалась квітами, красуня. А ластівки на крилах несуть барвисті стрічки.

Ось про що розповів теплий весняний Вітер Кленові. Клен зітхнув, розправив плечі. Зазеленіли бруньки. Бо йде весна-красуня.

Начинувала Жіна ПКУЛІТА

ЗАГІДКИ

Тане сніжок,
Квітне лужок,
День прибуває,
Коли це буває?

(Навесні)

Я найперша зацвітаю
Синім цвітом серед гаю.
Відгадайте, що за квітка,
Бо мене не стане влітку.

(Літцем)

Портрет Василя
Сухомлинського, що
знаходиться в музеї
Павлишської школи

Країни, де видавались
твори В. Сухомлинського:
Азербайджан, Вірменія,
Білорусь, Грузія, Естонія,
Казахстан, Киргизія,
Латвія, Литва, Молдавія,
Таджикистан, Татарстан,
Узбекистан, Чувашія.

А також: Англія, Болгарія,
Іспанія, Китай, Монголія,
Німеччина, Польща,
Румунія, Угорщина,
Фінляндія, Франція,
Чехословаччина,
Югославія, Японія.

Уже перебуваючи у лікарні, важкохворий, Василь Сухомлинський не переставав думати про школу. Коли діти з квітами прийшли до нього в палату, він підвівся на руки, поглянув у вікно, промовив: “Діти йдуть до школи, а я йду із життя...” Помер Василь Сухомлинський 2 вересня 1970 року. Похований на кладовищі всього за 300 метрів від школи, якій віддав усе своє життя.

Нагороди

- Герой
Соціалістичної
Праці (1968).

- Орден
Червоної Зірки.

Пам'ятник на могилі
Василя
Сухомлинського,
кладовище селища
Павлиш

В 1989 р. була утворена Міжнародна асоціація прихильників Сухомлинського (Марбург), а в 1990р. — Українська асоціація Василя Сухомлинського, яка систематично проводить Всеукраїнські педагогічні читання, присвячені вивченню і впровадженню у широку педагогічну практику творчої спадщини видатного педагога.

**Українська монета з серії
«Видатні особистості України»**